

— Csak azért kérdezem, mert azt mondták, valamilyen írószövetség akar itt nyáron működni. Gondoltam, hátha maguk is odahúznak.

Tisztelesen csorba ne essék, megkérdeztem még:

— Melyik a jobb? Ha írószövetség jön, vagy ha szerveztrágya.

— Ne kérdezzessen, öreg vagyok én erre. Az az én iskolám volt, azt azért sajnálom. Emezt meg? Meg van már írva az iskolák sorsa.

ANNUS JÓZSEF

ENSZ-ülések a Lélek-cukrászdában

Eltöprengtem olykor — Illyés Gyula gondolatai nyomán — vajon melyikünk miként örökölte meg például Kossuth kézfogását? S miként örököltém én? Sokáig megelégedtem a bizonytalannal, az alig hihetővel: a családi hagyomány szerint bizonyos Palkó bátyánk (talán éppen Lenkey-huszárként) a szabadságharc hírére szökött haza, vitézül is harcolt, kitüntetését magától a kormányzótól vette át. Mindez persze mellékes kis szála volt a mesének, a fő motívum pontosabb, ezt meséli apám is, ha szóba kerül a valamikori hős: a bukás után ismét besorozták muszájkatonának, így összesen tizenkét évet szolgált, negyven is elmúlt, amikor hazajött csikós-nak a makai pusztára. Hanem aztán megnősült, s tizenkét gyereket nevelt föl. Jó nyolcvanas volt már, amikor meghalt — lórúgástól.

Eszembe jut azonban, hogy a közvetlenebb — hihetőbb, ám ugyancsak különös — átöröklést ott kaptam én a makói Hóvirág cukrászdában (a régi tulajdonos nevé-ről sokan még ma is Léleknek mondják), amelynek kanapés-könyöklős sarokasztalánál a hatvanas évek legelején még hetente két alkalommal ülésezett a „makai ENSZ”. Nyugdíjasok asztala, mondhatnánk akár legyintve, ha nem lett volna több annál. Akik ott ültek a szimpla fekete mellett, félbetört Daru cigarettát csipontve ujjuk végével, a hajdanvolt Makó élő illusztrációi, valóban mondhatjuk: „nagy idők tanúi” voltak. Kelemen Feri bácsi, a megöszült jegénye-ember, volt polgári iskolai igazgató, több európai nyelv tudója; Diósszilágyi Sámuel kórházi főorvos, József Attila patrónusa, Móra, Juhász Gyula barátja, a polgári radikális értelmiség jeles képviselője, kinek szíve fölött minden reggel ott égett a vörös székfü, amint a betegekhez kocogott hihetetlenül hegyes orrú cipőiben. Kollégája, Batka Pista bácsi, ki a Maros iszapjából akart „aranyat” mosni a városnak: gyógyító pakolásra ajánlván a járdaépítéshez használt egyszerű homokot. Ott ült meggörbült háttal H. Szabó Imre, egykori ellenzéki újságíró, Horthy sógorának, Purglynak örök ellensége, minek következtében az akkori idők számos börtönének jó ismerője, aztán Domokos Laci bácsi, a kitűnő jogász, kinek aszkétaarca rezdületlen maradt, amikor mi a térdünket vertük egy-egy kacagató anekdotája után.

Innen hát Kossuth kézfogása is. Mint mondtam, meglepő úton érkezett, ahogyan ezt Feri bácsi elmondta egy borongós novemberi délután.

— Hát uram — kezdte most is azzal a bölcs derúvel és méltóságos hanggal, amelynek hangulatában akkor is élvezet megmerülni, ha a történet a vízszintesen úszó cigarettafüst és a csészek otthonos koccanása között nem kanyarodna izgalmas meredélyekre, s egyáltalán nem szolgálna semmi szenzációval. — Olykor már azt mondom, ennyi időt nem is szabadna élni. Mondhatnám: igazságtalan azokkal a kiváló koponyákkal szemben, akik oly fiatalon hagyták itt a földet. Mi meg itt,

nézd... Én például még kezeltem Görgey Artúrral... Hihetetlen, ugye? Pedig így igaz. Kisgimnazistaként jártunk Visegrádon, s osztályfőnökünk kieszközölte valami rokona révén, hogy a tábornok fogadjon bennünket. A kertben ült karszékén, térdén takaró, keze ügyében valami könyv. Én kaptam a föladatot, hogy az ifjúság nevében köszöntsem a „nagy csaták legendás hőst”, ám ő nem várta végig mondókámat. Kezét nyújtotta fáradtan, majd legyintett, miközben osztályfőnökünkhöz fordult: „Ne fáradjon, tanár úr, ezeknek én már úgyis csak az áruló maradok...”

Talán illetett volna szekundálnom a tanár úrnak a gyors megnyugtatóshoz, ám hang nem jött ki a torkomon. Az őszinte szó, no meg a félelem, hogy mindezt talán az én szememből olvasta ki, alighanem az agyamba lát, megbénította a nyelvem. Leintette azonban a tanár urat is, bár felénk fordulva szól: „— A históriát, uraim, nem elég diszalbumokból ismerni... Mindennek az okát, a gyökerét kell megkeresni... Az okokat tessék tanulmányozni, ha a történeteket érteni akarják... Igen?”

Feri bácsi újabb félcigarettára gyűjtött.

— Hamarosan távoztunk aztán, magára hagyva az élő történelmi ereklyét. A kerítésen még leselkedtünk elhaladóban... Messze maga elé nézett. Megtörtnek, nagyon betegnek láttam. De talán két évig élt még...

— Bartókot is említette a múltkor, de a vén F. belebeszél...

— Mint mindig. Banktisztviselő volt az a pasas, kérlek, igen jó házból nősült annak idején, nem csoda, hogy a köszönésünket sem fogadta a régi világban. Az újbán egy ideig barátkozott, aztán megint nem. Most, hogy hallja, sőt az újságban is látja olykor, mennyire „szalonképesek” lettünk, hát már alsózni is eljár velünk... De hagyjuk! Bartók! Hát uram, életem legkínosabb napja volt az ő első itteni hangversenye. Minthogy én vezettem akkoriban a gimnázium kórusát, a főispán — mint „zeneértőt” — engem küldött a Mester elé az állomásra. A lovak, a hintó, de még a kocsis gombjai is ragyogtak, csillogtak. Hogy röstellkedtem kifelé menet! Legszívesebben gyalog ballagtam volna... No, befut a gőzös. Két utazótáskával — egyik mellé kalapját szorítva — ugrik le fűgén Bartók a lépcsőről. Megismerem nyomban, futok is eléje. Jól kigondolt köszöntő szavaimat azonban nem mondhattam el, a kijáratig a nagyobbik táskáért kellett huzakodnom, mert nem akarta átengedni. Már-már a feltűnésig vittük a rángatást, míg végre ideadta. Amint felültünk, megint szavamba vágott. El kellett mondanom a műsört, amelyet az ő bőséges listájából állítottunk össze. Mielőtt hozzákezdtem volna, iparkodtam finoman megmagyarázni, miért van két Beethoven és két Liszt, ám ismét nem fejezhettem be, mert közbeszólt, ezúttal átható — ha lehet ilyen mondani —: szúrós, kék szemét is rám emelve: „Ne magyarázkodjék, tanár úr, tudom jól, hogy saját szerzeményeimet mennél kisebb számban kell játszanom ilyen publikum előtt. Zongoristaként jöttem...” Némi mentegetőzés után megnémultam. Végighallgattuk a Lonovics sugárutat. Illetlennek tartottam volna közhely-kérdéseket föltenni, jobban mondva: ilyesmihez már nem volt bátorságom. Amint föltűnt a megyeháza (a mostani városi tanács épülete), ő kérdezett: „Mikor épült?” Beszélni kezdtem, akár a rádió. Elmondtam Giba Antal részletes életrajzát, az építkezésről tudható minden mellékes körülményt, ám ez már láthatóan cseppet sem szórakoztatta. A terem érdekelte csupán, no meg a hangszer. Azonnal oda akart menni, hiába toporogtam, hogy nekem erős parancs szerint egyenesen a főispánhoz kell kísérem. Nehezen sikerült meggyőződnöm... Hanem az este! A hangverseny gyönyörű volt, a publikum — alighanem udvariasságból, mert érteni bizonyára kevesen értették — a legnagyobb ovációval a Bartók-műveket fogadta. A Mestert azonban nem tévesztette meg a vastaps és a megyeházi sok vivát, ráadásként azért sem Bartók-zenét játszott. A köszöntést itt is rámparancsolták. Kiálltam az emelvényre a nemzetiszín szalagos babérkoszorúval, s előírás szerint Csanád-Arad-Torontál csonka vármegyék nevében üdvözöltém Bartókot, mint „földinket”, hiszen Nagyszentmiklós itt van ugyebár közel. Most nem vágthatott közbe, csak nézett rám, mintha azt mondaná: „Hát ettől a kellemetlen pasastól én már soha nem szabadulok meg?” Az átnyújtott koszorút

minden meghajlás és meghatódottság nélkül egy oldalt álló székre dobta s visszaült a zongorához. Utolsó ráadást játszott, s a végén mosolyogva köszönte meg a tapsot. A babérkoszorút azonban a széken feledte... A vacsora végén ő jött át hozzám az asztal végére. Úgy tetszett, őszintén köszönte meg a körülötte való ministrálást. „Amit a földiségről mondott, szívenütött kissé. Tudja-e, hogy jártam már Makón? Kicsi gyermek lehettem, amikor hosszas könyörgésre elengedtek egy intézóvel és annak nagyobb fiával. A városba! Így mondták nálunk Makót. Bizonyosan azért izgatott engem rendkívül: meg kell nézmem a várost! Éjszakai sötétben indultunk, a kocsis, de talán a lovak is bóbiskoltak, hanem én meresztgettem a szemem végig, hátha akkor tűnik föl a város, amikor éppen elszunnyadtam. Bizony, napsütéses reggel volt már, amikor ideértünk, s nagy-nagy csalódással láttam, hogy ugyanolyan falusi utcákon dögögünk, akár Szentmiklóson. Távolabbról nézve még reménykedtem, mert három-négy torony is mutatott az égre, de aztán jött a kiábrándulás. Semmire nem emlékszem egyébként. Sem a vásári sokadalomra, sem épületekre. A csalódás maga maradt meg...”

*

ENSZ-nek nevezte magát a társaság, a legkevesebb szó azonban éppen politikáról esett. A múlt alakjai népesítették be köröttünk a termet, s nem a konyakozó suhancok, egy-egy süteményre, fölcser fagylaltra beóvakodott piacos asszonyok. Hiába került szóba bármely aktuális téma, a beszéd fonala egy „emlékszel?”, egy „hogyan hívták?” kérdéssel hamarosan visszakunkorodott a húszas-harmincas évekhez, ha nem nyúlt el mindjárt a századfordulóig.

— Nem tudom, a posta romlott-e, vagy az írófélnék van kevesebb becsülete mostanában — recsegte Samu bácsi, egyik lábát a másikon keresztbe vágva. — Németh Laci említette a nyáron, hogy nehezen jut igazi makai hagymához. No, csináltattam neki egy gyönyörű csomagot, s föladtam, imígyen címezve: Németh László író, Sajkód, Veszprém megye. Hát máma nem visszajött a csomag, rajta a fölirat: kézbesíthetetlen, a címzett ismeretlen. Barátom, megáll az ember esze! Németh László — ismeretlen... Hát Móra Ferinek én huszonkilencben így írtam az ásatásra: Móra Ferenc író, múzeumigazgató, Szeged körül, Homokországban... Három nap múlva jött a válasza! De mást mondok. Kaptam olyan levelet Franciaországból, amelyet így címeztek: Tréfás kedvű doktorbácsinak, aki piros szekfűt hord a gomblyukában, Hagymaország fővárosa... Három hétig kódorgott a levél, igaz, de megjött...

— Hát, az a forgalom, meg a mai, az kettő ám, Samukám — szólott közbe F., mint mindig. — Kérlek szépen, én oda szoktam írni a lányoméknak a kerületet, de még azt is, hogy Rákospalota. Különben megtörtént már, hogy elkallódott a levél. Hiába, ugye, a forgalom...

— Meg a felelőtlenség, kérem szépen — örül a kedvére való témának G. — az is közrejátszik, kérem. Olyan gyereket vesz föl a posta, aki még számolni se tud. A múltkor kérem négy forinttal rövidebb volt a nyugdíj... Szóvá tettem persze, hát még neki állt följebb...

— Megvolt a felvétel? — fordít a beszéd kerekén Laci bácsi. Diósszilágyira néz, aki valóban ünnepélyesebb ma: csíkos nadrág, sötét zakó fazonkendővel, s fénylőben fekete hosszú orrú cipő van rajta.

— Fényképezkedtél, Samukám? — kérdi F.

— Nem, dehogy — kacagunk többen is. — A rádiók voltak itt a könyvtárban...

— A rádióban voltál? — kérdi a nagyothalló G.

— Nem. Azok voltak itt — hajol a füléhez Laci bácsi. — Itt volt a fölvetel. Hangszalagra vették, amit mondott és majd később adják le.

— Ahá! És mit mondtál, Samu? Miről beszéltél?

— Attiláról.

— Ahá! De hiszen már beszéltél róla...

— Hogyne, többször is. Hiszen épp ez a baj — mondja most már mindannyiunknak, s halkabban —, hogy annyiszor kérdezik az embert. Már azt se tudja, mit hazudott a múltkor. Mert ezek a riporterek mind olyan okosak! Azt kérdi az egyik: no és melyik versét mutatta meg önnek legelőbb Attila? Hát ki emlékszik ilyesmire? Mondok valamit a koraiak közül, avval kész. Csak épp azt nem kérdezi meg egyik sem, hogy miért beszélünk így összeviassa? Talán nem emlékszünk jól, vagy egyszerűen nem tudunk semmi fontosat, mert fogalmunk sem volt, ki jár-kel itt közöttünk? Hát bizony, így van, felelném én erre nagyon őszintén: fogalmunk sem volt. Nem tudtuk, ki az a József Attila. A szegény, elárvult gyermeket láttuk, akin segíteni kell. Hogy tehetségesnek tartottuk-e? Úgy véltük, lehet még belőle valami. De senki sem jelentette ki, hogy ekkora talentum még nem fordult meg a gimnáziumban. Úgyesen verseltek itt akkor öten-hatan. Némelyik talán még ügyesebben, mint ő, mert fegyelmezettebben írt, jobban kapaszkodott a klasszikus hagyományokba. A zsenit megérezni benne: ehhez mi értetlenek vagy érzéketlenek voltunk. Espersit esetleg. Talán ő sejtett legtöbbit. De mi? Vegyük neki kabátot inkább, mondta Fried Ármin, amikor a Szépség koldusára gyűjtöttük a pénzt. Verseskönyve lehet még, de aligha lesz másik, ha megfagy a télen...

— Igazad van, nem tudtuk, nem éreztük, mekkora tehetség — bólogat Feri bácsi. — Nekem például megadatott volna, hogy Saitos előtt közöljem, hiszen odahozta előbb az öt verset, nekem adta a kezembe. Esti mellékmunkában dolgoztam (három hónapig, mert aztán megbukott a lap) segédszerkesztői minőségben, amikor egy bátor lépésű, határozott arckifejezésű fiú lépett be a cellámba, s letett az asztalomra egy paksamétát. Kísérő szövegét úgy mondta el, mint valami attasé az ultimátumot. „Ezek a verseim, szerkesztő úr. Szeretném, ha a vasárnapi számban lehozna belőlük kettőt-hármat. Mikor nézhetek be érdeklődni?” A szokatlan hang, a tartás szinte megijesztett, majd némi ellenérzést váltott ki. Ha ennyire sürgős, mondtam, nézzen be pénteken. A kéziratokba épp csak bepillantottam. Gondos diákmunkák, gondoltam, mint a többi. Nyilván szerelmes a fiú, netán vasárnap lesz az imádott névnapja... Ilyesmi járt a fejemben, a kéziratokat pedig betettem a felöltőm belső zsebébe, hogy majd otthon átfutom őket. Ott is feledtem valamennyit, alig találtam, amikor Attila pénteken beállított. Bizony rösteltem magam, s nagy zavartan valami jól fizető hirdetésről beszéltem, amely elviszi a helyet vasárnap, így sajnos nem adhatjuk le a fiatalúr költeményeit...

— Ti legalább bevalljátok — hunyorog a kancsal B. — Nem ismertétek föl a zsenit, jó. De ebédre hívtátok, pénzt adtatok neki vonatra. Tudok azonban olyanról, aki faraghatatlan görcsnek nevezte, ma pedig két ököllel veri a mellét, hogy ő már akkor megmondta, ő már akkor meg amakkor tudta, talán előbb, mint a jóisten, hogy ez a fiú a kiválasztottak közül való...

— Juhász Gyula tudta egyedül — recsegi határozottan Samu bácsi. — Ő valóban tudta. Ha ő nem hitel meg úgy mellette, hát bizonyosan nincs kötet huszonkettőben. Gyulának volt érzéke ehhez: kiválasztani az értéket. Milyen kár, hogy soha nem volt a kezében lap.

— Ki tudja, tán úgy kevesebbet írt volna...

— Nem hiszem. Az ember annyit teljesít, amennyit az élet kiprésel belőle, s amennyire a tehetsége futja. Így volt evvel Móra Feri is... — miközben ezt mondja Samu bácsi, már huncutul villan a szeme — ámbár egyszer azt mondta nekem: „Tudod, Samu, tán felényi lenne az én életművem, s tán jobb is volna, ha nem találták volna föl a selyemharisnyát...” Értetlenül néztem rá. Sejtettem, hogy ez csak amolyan félig-meddig jelképes beszéd, lesz annak valami valóság az alján. S volt is: a nagyságos asszony ugyanis kétszer nem veté föl egy harisnyát, amikor már tehetné. A Boris így hát minden reggeli bevásárláskor ugyanúgy hozta a pár harisnyát, ahogyan a tejet, vaját, kiflit...

— Hát ez már csak nem lehet, Samukám — vakkant közbe ismét F. — Nálunk már csak volt mit aprítani a tejbe, de ezt azért el nem tűrtem volna, annak dacára, hogy az asszony hozta a vagyont a házasságba...

— Nézd, ez mindenütt másképpen van. Ha a békesség Ferkónak napi egy pár harisnyába került, hát kifizette... Különbön is, bizonyosan túlzott a tréfa kedvéért. Nem kell ezt olyan milliméterre nézni...

*

Megalakult az ENSZ lottóbrigádja is. Pedig nagy viták dúltak, amikor az eszme fölvetődött. A jól nősült banktisztviselő képviselte leghatározottabban azt a nézetet, miszerint helytelenül jár el a szocialista kormányzat, amiért engedi, hogy némely ember pár forint befektetésével és öt szám leixelésével szerencsés esetben akár milliomos is lehessen a munka államában. A nagyothalló G. támogatta őt, a kancsal B. csalásnak nevezte az egészet, a többiek azonban úgy foglaltak állást, hogy ettől itt még nem lesz kapitalizmus, no és különben is bölcsőbb dolog az államtól a lottójáték, mint volt például a gyermektelenségi adó az ötvenes években. Az első húzáskor már mosolyintott is egyet a szerencse: két találat akadt az egyik szelvényen, s ez kereken tizennégy forintot jövedelmezett. A summa a közös kasszába került a megállapodás szerint, s csak újabb szelvények vásárlására volt fordítható. Három találat esetén már szabad költekezni: minden tag dupla feketét ihat (kivéve Diósszilágyit, aki még dolgozik, mert csak hetvenkilenc éves, no meg bennünket fiatalokat, akik máskülönbön is duplát szoktunk inni), ugyanakkor egy stampedli (pontosabban szólvá: három cent) konyakot is kap minden tag. Négy találat esetén fél deci konyak és pezsgős vacsora a Koronában. (Öt találat esetére — babonából — nem készült terv. Esetleges óriás nyereménynél rendkívüli közgyűlést kell összehívni.) A társaság titkára s mindenféle gyakorlati ügy intézője a korábban lottóellenes bankár lett, az elnök pedig H. Szabó Imre, aki önmagát jelölte e kevés fáradsággal járó, ám számára igen kedves tisztre, mondván: ezek közül itt örök életemben én voltam a legszegényebb, életem végén legyen legalább egy pénzügyi vállalkozás elnöke...

— Nem voltál te olyan szegény — mondja F.

— Volt két-három jó évem negyven esztendeje. Aztán semmi. Kevés lehet itt köztünk olyan, akit az érettségi bankettől egyenesen lucernát kaszálni hajtott az apja. S olyan is, aki ennyi kis nyugdíjból tengeti magát...

— Ne keseregj, Imre, még azt hiszem, kicseréltek — szól rá Diósszilágyi. — A szíved jól kalapál, épp a napokban néztem... Semmi okod, hogy a jó kedélyed elhagyjon...

— No, éppen amikor tőled jövök, találkozom a koporsós Bíróval. Látom ám, hogy néz. De valósággal úgy, mint aki a mértéket veszi. Mondom neki: tán nincsen ki a terv? Szóljon ám, ha így áll a helyzet, mert én olyan lelkes híve vagyok a tervteljesítésnek minden vonalon, hogy a maga kedvéért akár holnapután... Röhög a koma, aztán azt mondja: inkább a szerkesztő úr szóljon majd időben, ha készül elmenni, mert ez a méret nemigen szokott raktáron lenni...

— Na látod, ha Nagy Ernő akkor jobban kupán vág, máma ilyen gondjaid már nem lennének...

— Az igaz.

— Mi volt az? — kérdezzük többen, az öregek meg mind együtt akarják kezdeni.

— Várjatok, ezt majd én — helyezkedik kényelembe ismét Samu bácsi, aztán magas, recseggő hangon, mondatait a jobb fordulat kedvéért olykor széttördelve mesélni kezdi: — Tudjátok, Imre soha nem nyugodott, ez valóban örök ellenzéki volt. De nem úgy, mint mi, hanem — ahogy a példa is mutatja — olykor valóban vére menően. Megjegyzem, szenvedett ő eleget korábban és később is a nagy leleplező riportjai miatt, különösen ha Battonya felé merészkedett, s a Purgly-birtok cselédeiről merészelt írni. Volt eset, hogy beállították a csendőrök a sarokba, aztán csak úgy „véletlenül” rá-ráejtették a puskatust a lábujjára, miközben próbálták meggyőzni, hogy rosszul lát és hall, a Purgly cselédei igenis tűrhető jómódban élnek...

Ugye, most már a szerkesztő úr is úgy látja... Hát nem úgy látta. Kisántikált a vonatra, hazajött, aztán megírt mindent. Három hónap. Vagy kettő. Mert nem egyszer volt ilyen...

— Öt vagy hat esetben kellett leülni, hiába kérvényeztem. Ismertek a smassze-
rek a Csillagban! Ajaj! Volt eset, hogy Szegeden, a Kárász utcán átkiáltott az egyik
a túlsó oldalról: jó napot, szerkesztő úr, hogy vagyunk, hogy vagyunk? Rég volt
nálunk...

— Negyvennégyben elvállalt valami rongy lapot a szerencsétlen, negyvenöt
után meg azért internálták...

— Rosszul esett, mert akkor már igazán megvilágosodott, kik hol és hogyan
csaptak be. Azt hittem, az új világ, amelyikért annyit szenvedtem, könyörületesebb
lesz hozzám... Na de volt ennek az internálásnak egy nagyon nagy öröme: számadó
gulyás lettem az állami birtokon, s Purgly csak a bojtárom...

— Engedd, hogy mondjam már tovább. Szóval Nagy Ernő... Hatalmas paraszt-
báró volt ez az ember. Igen gazdag, s ahhoz illően dolyfős. Imrének a fülébe jutott,
hogy a gazda megrontott egy szegény kis gyereklányt, valamelyik cselédjének a
gyermekét. Nosza, neki az újságban! Dörgedelmes cikk, olyan kitételekkel, hogy
annak alapján akár akasztani is vihették volna a kulákok. Persze semmi nem tör-
tént. Harmadnap estig. Mert akkor Nagy Ernő elbújt a Hajnal utcában egy fa
árnyékába, s megleste Imrét, ahogyan az a „szolgálati biciklin” kerekez hazafelé a
nyomdából a Sirkert utcába. Kilépett az árnyékból, s kemény hangon közölte, mi-
féle számonkérés okából vesztegel ő itt, aztán puff! Egy biciklipumpával jól fejbe-
kölintotta a szenvedélyes riportert. Imre összeesett, a támadó elinalt. Hamarosan
felébredt azonban a keményfejű ellenzéki, s megtapogatván magát, konstatálta,
hogy ugyan bevett fejjel, de nagyon is ezen a világon van ő. Visszahajtott a nyom-
dába, s bekiáltott a megdermedt nyomdászoknak: első oldal ötös-hatos hasáb ki,
újat írok! Aztán nekiült. A főcím így szólt: „Alattomos orvtámadás lapunk főszer-
kesztője ellen.” A tudósítás ilyenképpen zárult: „...a kórházból nyert értesülés
szerint főszerkesztőnk állapota válságos...” Megmosdott aztán, s hazabiciklizett.
Estefelé jött el hozzám, de akkor már nem is kellett a sebet ellátni, kitelt minden
a maga foltjából. Mondtam neki: semmi baj, Imre, semmivel nem vagy ütődöttebb,
mint azelőtt voltál. Ő diszkréciót kért, de csak másnap értettem meg, hogy miért.
Az új cím: „Főszerkesztőnk állapota még mindig aggasztó!” Mit mondjak: három
napig tartotta első oldalon az ügyet és magát. S mindez hozott...

— Százötven előfizetőt, a példány pedig háromszázzal ment föl. Majdnem meg-
gazdagodtunk... Hát, ha nem is éppen így volt, ahogy Samu elmondja, a történet
jellemző. Ti el sem tudjátok képzelni, hogyan csinálhatott egyetlen ember egy egész
újságot. Ollóval is persze. De írni is kellett, meg sok-sok rafinált ötlettel élni. Hogy
mondjak egyet: fönt jártam Pesten egy kamarai ülésen (akkor még nem záratott
ki Purgly) és egy régi jó kollégától kaptam egy klisé. El nem tudjátok képzelni,
micsoda érték volt az! Egy klisé! Fényképről készült lemez volt, a kép egy égő
házat ábrázolt, ott látszottak a tűzoltók is fecskendővel, sisakosan. Ez igen! Minden-
kit lefőzünk! Bárhogy kerestem azonban, tűzről napokig nem érkezett hír. Gondol-
tam, már föl kell gyűjtani egy házat. Egy hét múlva azonban leégett a türkevei
gőzmalom. Be a képet gyorsan! Kissé alacsony volt az a ház malomnak, no de ki
törődött avval? Legközelebb valóban ház gyulladt ki, valahol Tótkomlóson. Be a
képet! Amikor Apátfalván kigyulladt a jegyzőlakás, kissé félve raktuk be a klisé,
de hát elmaszatolódott az már annyira, hogy maga a tűzoltóparancsnok sem ismerte
föl, hogy nem az ő fecskendőjük van a képen. Fél év múlva már odáig mentem a
vakmerőségben, hogy ez alá a cím alá is odabiggyesztettem a képet: „Óriási árvíz a
holland partoknál...”

*

Samu bácsi nyolcvanadik születésnapján mi fiatalabb „kapakaszakerülők” is ott
lehattunk. Az ünnep minden igyekezet ellenére sem lehetett vidám. Az óriás tortán

a nyolcvan gyertya, a ház tele megilletődött vendégekkel, könnyező rokonokkal. Mintha templomban lettünk volna — gyászmisén. Hogy mégis indult valami mozgás, duruzsolás, félrehívott:

— Gyere, megmutatom Móra Feri szobáját. Nézd, itt írta a Georgikont. Az ágy ugyanúgy áll, a kis szekrény is. Aztán itt a hamutartó, meg ez a két szivarcsutka... Amikor utoljára volt nálunk. Mindeddig megőriztem ezt is... Sokan nem értették, miért nem csomagoltunk mi negyvennégyben... Hát hova vittem volna mindezt? És látod, most mégis elmegyek...

Másnap nyugdíjaztatta magát, hamarosan beköltözött Szegedre, odahagyván a házat, amelynek nem csupán lakója, de része volt. Beleépült, mint Kőműves Kelemenné, a falakba. S hogy kiemelték belőle, nem a falak dőltek össze, de ő pusztult belé.

*

Hamarosan elment Imre bácsi, pár éve pedig kidőlt a sorból az ősz jegénye is. Nacsá Imrével, a „literátus szabómesterrel” találkoztam múltkor az utcán.

— Nem jársz a Lélekbe — mondom. — Ha erre van utam, benézek mindig, hátha ott talállok. De hiába.

— Miért mennék? Itthagytak már mind... Mostanában nem járnak oda már ilyen vén salabakterek....

A terem átalakult. Nincs már ott a kanapé, a könyöklő. Kis üvegasztaloknál, apró székeken fiatalok ülnek. Söröznek, hangoskodnak. Szeretném egyszer csöndre inteni őket, s elmondani, kik ültek itt valamikor a galéria-főljáró melletti asztaloknál. Nem, nem anekdotázó öregurak voltak, ha emlékezésem a mosolygó-évődő arcukat villantotta is föl. Életük kicsiny része volt csupán az ENSZ-ülés a Lélekben. Egy órácska után kocogtak haza nyelvórát tartani, helytörténeti munkákat írni, gyógyítani. Feri bácsi írásai egy leendő Makó-monográfia fontos fejezetei lehetnek. Samu bácsi több könyvet adott ki. A Hollósy Kornéliáról szóló készen áll a hagyatékban. Imre bácsi kérésére lapokba írta életművét, ám hiteles, szép életképei mindenki másnál pontosabban rajzolják meg a századforduló kínlódó kisparasztjainak világát, ahogyan azt egy hozzá írt levelében Veres Péter minősítette. Mindennek föltárása persze a helytörténeti kutatás föladata.

Én nem akartam mást, mint e kedves öreg árnyak után néhány búcsúzó szót küldeni, s a kézfogásokat megköszönni.